

Progress towards implementing the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child 2012-2015

Ms Sandra Artuković Kunšt
Deputy Minister of Justice, Croatia

Republika Hrvatska od početka svoje samostalnosti pridaje posebnu pozornost zaštiti prava djece. Zaštita prava djece kao nacionalnog interesa za Republiku Hrvatsku afirmira se i u međunarodnim odnosima kroz članstvo u međunarodnim organizacijama i članstvo u multilateralnim i bilateralnim ugovorima, koji su se pokazali djelotvornim međunarodnim instrumentima u zaštiti prava djece.

U zaštiti i promicanju prava djece u Republici Hrvatskoj postignuti su brojni pozitivni pomaci, osobito odgovarajuća zakonska uređenja većine područja te bolja osviještenost javnosti o potrebama i pravima djece. No, uvijek postoji prostor za podizanje razine zaštite dječjih prava, unatoč okolnosti da je Republika Hrvatska kao stranka Konvencije UN-a o pravima djece uvrštena među napredne zemlje.

Za ovu Konferenciju ističem nekoliko značajnih aktivnosti Vlade Republike Hrvatske i samo neke od brojnih zakonodavnih aktivnosti vezanih uz zaštitu prava djece, a napose onih aktivnosti koje pridonose implementaciji **Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja** („Lanzarote konvencija“).

Potpisivanjem citirane Konvencije, koju je Republika Hrvatska ratificirala 15. srpnja 2011. godine, iskazali smo interes i pridružili se aktivnostima međunarodne zajednice, posebice država članica Vijeća Europe, da se na ovom području učine daljnji napor u borbi protiv neprihvatljivih oblika kršenja temeljnih prava djeteta.

Konvencijom su uz već propisana kaznena djela u ovom području uvedena neka nova kaznena djela, definirane su kvalifikatorne okolnosti kod seksualne zloupotrebe djece, zastara progona za ova kaznena djela po odredbama Konvencije počinje teći tek od punoljetnosti djeteta, definirana je sudska nadležnost na način da se omogućava lakša borba protiv seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece te je uveden niz mjera za zaštitu i podršku žrtvama seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Traži se stvaranje baze podataka počinitelja ovih kaznenih djela i uvođenje intervencijskih programa za počinitelje ili potencijalne počinitelje ovih kaznenih djela.

U Republici Hrvatskoj je zaštita prava djece pojačana legislativnim okvirom kojim se uređuje **specifični pravni položaj djece** kada:

- su žrtve kaznenog djela,
- počinitelji kaznenog djela, ili

- im je potrebno osigurati ostvarenje prava iz područja obiteljskih odnosa.

Ta **prava** obuhvaćaju:

- pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zlouporabe,
- pravo na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine,
- pravo na zaštitu od ostalih oblika iskorištavanja,
- pravo na zaštitu od mučenja, okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kazni protiv djeteta,
- pravo na neodgodivu pravnu i drugu pomoć u slučaju uhićenja,
- pravo na dostojanstvo u kaznenom postupku, -
- pravo na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno ili optuženo kao i
- prava djeteta kao oštećenika.

Radi ostvarivanja navedenih prava djece predviđene su mjere koje su usmjerene na zaštitu djece od zlostavljanja i zanemarivanja vidljive u strukturi nacionalnih strategija i nacionalnih planova Republike Hrvatske koji sadrže niz aktivnosti usmjerenih na zaštitu djece i njihovih prava. Jedna od aktivnosti kojima se nastojalo unaprijediti položaj i prava djece je i Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji.

Od legislativnih aktivnosti, svakako treba istaknuti (novi) **Kazneni zakon** koji je u potpunosti implementirao materijalnopravne odredbe Konvencije, stvaranjem boljeg i učinkovitijeg zakonodavnog okvira za borbu protiv svih oblika spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece. U Kaznenom zakonu su ova kaznena djela izdvojena u zasebnu glavu kaznenih djela.

Kaznena djela protiv spolne slobode (dotadašnja Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa) predstavljaju glavu kaznenih djela kojima se štiti pravo na slobodu u sferi spolnosti, dok su zasebna glava **Kaznena djela spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djeteta**, jer se kod ove skupine kaznenih djela ne može govoriti o spolnim slobodama. Djeca kao takva zbog dobi i razvojnih okolnosti nemaju mogućnost slobodnog odlučivanja o vlastitoj spolnosti te zadiranje u sferu spolnosti u svakom slučaju predstavlja određeni vid iskorištavanja i zlostavljanja djeteta.

Kazneni zakon bitno je reformirao sustav kazni, ojačao sustav alternativnih kazni, te dao veću mogućnost individualizacije kazne, sve kako bi se postigao bolji generalno-preventivni, a posebno specijalno-preventivni učinak.

Citirani Zakon uveo je i neke nove sigurnosne mjere, kao npr. obvezan psihosocijalni tretman, zabranu približavanja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa Internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora. Počiniteljima kaznenih djela na štetu djece sud može izreći sigurnosnu mjeru zabrane obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti u kojima dolazi u redoviti kontakt s djecom i kad ova djela nisu učinjena u obavljanju dužnosti ili djelatnosti.

Legislativu prati provođenje posebnih tretmanskih programa sa zatvorenicima, a ističemo tzv. „**PRI KIP Program**“ (**Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja**) u koje se uključuju počinitelji kaznenih djela seksualne prirode, počinitelji kaznenih djela na štetu djece i počinitelji kaznenih djela koja su povezana s odraslom i dječjom pornografijom. Tijekom 2012./2013. godine provedena je i prva hrvatska PRIKIP edukacija u kojoj je za rad sa zatvorenicima educirano 17 zatvorskih službenika, te se Program proširio, uz Kaznionice u Lepoglavi i Glini, na Zatvore u Zagrebu i Puli. Od tada se započelo i s prvom sustavnom evaluacijom Programa.

Većina zatvorenika koji su do sada završili PRIKIP Program još uvijek nalazi na izdržavanju kazne zatvora tako da ćemo prave rezultate imati tek po njihovom otpuštanju sa izdržavanja kazne. Međutim, program već sada pokazuje jako dobre rezultate u smislu smanjenja recidiva među dosad otpuštenim polaznicima Programa.

Pored navedenog, u zatvorskom sustavu provodi se i **Program: „Zatvorenik kao roditelj“**, tijekom kojeg se zainteresirane zatvorenike poučava roditeljskim kompetencijama, bez obzira na vrstu kaznenih djela zbog kojih su u zatvoru/kaznionici te Program **ART (Agression Replacement Training)** za nasilne počinitelje kaznenih djela općenito, koji iako nije izravno povezan sa kaznenim djelima seksualne prirode, ipak se može uvrstiti u prevenciju nasilja općenito, pa tako i nasilja nad djecom.

Ispitivanje djeteta žrtve - u svojstvu svjedoka - uvijek provodi sudac istrage uz pomoć stručne osobe (*stručni suradnik izvanpravne struke – socijalni pedagog, socijalni radnik ili psiholog*). Ispitivanje se provodi bez prisutnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se dijete nalazi putem audio-video uređaja kojima rukuje stručni pomoćnik. Ako se radi o ispitivanju djeteta koje je žrtva jednog od kaznenih djela iz sfere kaznenopravne zaštite djece (širok katalog kaznenih djela), njegovo ispitivanje uvijek će se provesti putem tzv. „video-linka“ ako u vrijeme ispitivanja nije navršio 16 godina života, a ispitivanju može prisustvovati osoba u koju dijete ima povjerenja. Također valja istaknuti da, osim kad to nije protivno interesima postupka ili interesima djeteta, ispitivanju prisustvuje roditelj ili skrbnik. Sudjelovanjem stručnjaka tijekom ispitivanja djeteta koje je žrtva kaznenog djela, djetetu će se postavljati pitanja na način primjeren njegovoj dobi i zrelosti. Djeca kao svjedoci oštećeni kaznenim djelom, mogu se, umjesto u sudu, ispitati i u svome stanu ili drugom posebno opremljenom prostoru, što sve govori u prilog zaključku da je odredbama citiranog Zakona posebna pozornost posvećena djeci žrtvama, kao najosjetljivijoj kategoriji u kaznenom postupku.

Uz gore navedene aktivnosti, Republika Hrvatska s Fondom Ujedinjenih naroda za djecu, Uredom za Hrvatsku (UNICEF) zajedno aktivno sudjeluje u realizaciji **Projekta „Ispitivanje djece i žrtava u sudskom postupku“**. Projekt se sastoji od dvije komponente. Prva komponenta se odnosi na multidisciplinarnu edukaciju sudaca istrage, sudaca za mladež općinskih i županijskih sudova koji rade na predmetima kaznenopravne zaštite djece, stručnih suradnika izvanpravne struke tih sudova i državnih odvjetnika za mladež. Druga komponenta se odnosi na opremanje županijskih sudova visokokvalitetnom opremom koja se koristi u ispitivanju djece žrtava kaznenih djela.

Nadalje, **dijete, kao i svaka žrtva kaznenog djela**, sukladno odredbama **Zakona o kaznenom postupku**, ima pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu. Dijete žrtva kaznenog djela nasilja počinjenog s namjerom ima pravo na novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna u skladu s posebnim zakonom. Uz navedena prava, dijete žrtva ima pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, pratnju osobe od povjerenja prilikom sudjelovanja u radnjama, tajnost osobnih podataka te isključenje javnosti. Ovdje valja istaknuti i da, ako nije poznata dob žrtve, pretpostavit će se da se radi o djetetu ako postoji vjerojatnost da žrtva nije navršila osamnaest godina života.

Naglašavamo i kako je **Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji** (stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine) osnovan **registar počinitelja kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece** (o.p. kolokvijalno nazvan „registar pedofila“).

Donošenjem navedenog Zakona provelo se usklađenje domaćeg kaznenog zakonodavstva s „Lanzarote konvencijom“ i s propisima Europske unije o **vođenju kaznene evidencije i razmjeni takvih podataka**. Naša kaznena evidencija sadrži i popis počinitelja kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, sve u svrhu da se takvim osobama onemogući ili oteža doticaj s djecom u smislu zasnivanja radnog odnosa ili preuzimanja poslova čije obavljanje podrazumijeva redovite kontakte s djecom.

Ovime je naglašena i intencija zakonodavca da propisivanjem novih odredbi, osobito onih koje se odnose na zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, omogući korisnicima (školama, vrtićima, udrugama i slično) provjeru svih zaposlenih osoba koji rade u neposrednom kontaktu s djecom, što je pravni okvir za preventivno djelovanje u smislu sprječavanja mogućnosti da počinitelji kaznenih djela seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece, dođu u kontakte s djecom i eventualno ponovno počine takva kaznena djela.

Ne radi se o odvojenom registru, već se u okviru kaznene evidencije nalazi i popis pravomoćno osuđenih osoba za kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Načelno nitko nema pravo zahtijevati od građana da podnesu dokaze o svojoj osuđivanosti ili neosuđivanosti no iznimno, poslodavac može, uz suglasnost osobe za koju se podaci traže, zatražiti izdavanje posebnog uvjerenja o kada se radi o zasnivanju radnog odnosa ili povjeravanju poslova čije obavljanje podrazumijeva redovite kontakte s djecom.

Posebno uvjerenje da li je netko počinitelj kaznenog djela na štetu djeteta će se dostaviti i sudovima, tijelima javne vlasti i ustanovama u postupcima zaštite prava i interesa djece kao i u postupcima povjeravanja određenih poslova i zadataka u radu s djecom

Prema posljednjim podacima, u registru počinitelja kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece trenutno se nalazi oko 1000 osoba, a među osuđenicima ima oko 1,5 % žena, a ostalo su muškarci.

Senzibilizacija javnosti za navedeno područje doprinosi smanjenju rizika, prije svega na prevenciji mogućnosti počinjenja takvih teških kaznenih djela na štetu djece, kroz provjeru kandidata za obavljanje poslova koji uključuju redovite kontakte s djecom. Pored navedenog, od posebne važnosti bilo bi stvaranje pozitivnog stava kod različitih poslodavaca da traženje takvih podataka predstavlja učinkovit mehanizam za zaštitu djece od počinitelja kaznenih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.

Osnivanjem baze podataka o počiniteljima seksualnih delikata na štetu djece Republika Hrvatska poduzima bitan korak u suzbijanju ove vrste kriminaliteta, a ujedno u potpunosti implementira odredbe „Lanzarote konvencije“.

Pored gore navedenih zakona, niz je protokola koji sadrže međusektorski pristup koji jasno definira ulogu između sudionika koji postupaju u predmetima (zdravstvo, obrazovanje, socijalna skrb, pravosuđe), sve u cilju što bolje zaštite žrtve, a posebno djeteta žrtve. Primjerice, **Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja** sadrži posebna pravila postupanja prema djeci, kao i Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, a izrađen je i poseban **Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece**. Protokol se odnosi na djecu u svim situacijama,

odnosno u obitelji (biološkoj, udomiteljskoj, posvojiteljskoj), kao i izvan obitelji, odnosno u ustanovama gdje djeca borave privremeno ili trajno.

Zaključno naglašavam da se kroz dugogodišnje ulaganje u zaštitu prava djece, razvoj legislativnog i institucionalnog okvira i senzibilizaciju stručne i šire javnosti oživljava sadržaj **Smjernica Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci** (iz 2011. godine) - Zaštita najboljeg interesa djeteta što podrazumijeva da najbolji interes djeteta mora biti od primarnog značenja u svim pitanjima u kojima je dijete uključeno ili koja na njega utječu, a prema djetetu koje sudjeluje u postupku treba se odnositi s pažnjom, osjetljivošću, pravednošću i uvažavanjem tijekom cijelog postupka, posebno pazeći na njegovu osobnu situaciju, dobrobit i specifične potrebe, s punim uvažavanjem njegovog fizičkog i psihičkog integriteta, u svrhu ostvarenja njegovih temeljnih prava.